

Til beslutningsforslag nr. B 62. Betænkning afgivet af forsvarsudvalget den 29. maj 1980

Beretning

over

Forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et sagkyndigt og uafhængigt udvalg til at undersøge og vurdere problemerne omkring dansk sikkerhedspolitik

[af Bilgrav-Nielsen (RV) m. fl.]

Udvalget har behandlet beslutningsforslaget i en række møder og har herunder haft samråd med udenrigsministeren. Under samrådet har man drøftet et af ministeren til udvalget fremsendt oplæg om regeringens overvejelser om nedsættelse af et permanent udvalg til drøftelse af sikkerhedspolitikken i bred forstand. Det nævnte oplæg er optrykt som bilag 1 til beretningen. Som bilag 2 er optrykt en oversigt, udarbejdet af udenrigsministeriet, over, hvorledes man har grebet det sikkerheds- og nedrustningspolitiske analysearbejde an i visse Danmark nærtstående

lande. Endelig er som bilag 3 optrykt en kort redegørelse for den sikkerhedspolitiske forskning i Danmark, ligeledes udarbejdet af udenrigsministeriet.

Udvalget har herefter taget til efterretning, at ministeren er indstillet på at nedsætte et udvalg til at vurdere problemerne omkring dansk sikkerhedspolitik, og at ministeren – da dette udvalg naturligt også vil komme til at beskæftige sig med nedrustningsproblemer – i tilknytning hertil agter at nedlægge det eksisterende nedrustningsudvalg.

P. u. v.

PALLE SIMONSEN
FORMAND

Bilag 1

Notits

Nedsættelse af et sikkerheds- og nedrustningspolitisk udvalg

Regeringen forestiller sig, at der nedsættes et sikkerheds- og nedrustningspolitisk udvalg bestående af et sagkyndigt formandskab, repræsentanter for dansk forskning og berørte dele af centraladministrationen samt eventuelt repræsentanter for Folketingets partier. Regeringen har ikke nærmere overvejet, hvornår udvalget kunne tænkes nedsat, og finder, at dette spørgsmål bør søges besvaret i lyset af forsvarsudvalgets behandling af sagen.

Udvalget tænkes at skulle have til opgave løbende at følge den internationale udvikling med henblik på at vurdere Danmarks sikkerhedspolitiske situation og problemer omkring dansk sikkerhedspolitik i lyset af de til enhver tid foreliggende internationale forudsætninger og konstaterede udviklingstendenser, således at Danmarks sikkerhedsproblem analyseres i en bred politisk og økonomisk sammenhæng. Under sit arbejde skal udvalget have opmærksomheden henvendt på de muligheder, der under de givne forhold måtte være for, at Danmark fremsætter forslag i forbindelse med de internationale afspændings- og nedrustningsbestrebelse.

Udvalget skulle endvidere som en del af sin virksomhed hvert år offentliggøre en beretning, første gang f. eks. i juni 1982 og derefter i forbindelse med en årlig vurdering af forsvarrets situation. (Det forudsættes, at de under det eksisterende nedrustningsudvalg henhørende opgaver omfattes af det nye udvalgs kommissorium, og at nedrustningsudvalget nedlægges).

Udvalget skal kunne tage sager op efter anmodning fra regeringen og desuden selv tage initiativet til udarbejdelse af analyser vedrørende særlige problemstillinger.

Det skulle endvidere være en opgave for udvalget at stimulere forskning og bidrage til informationsvirksomhed omkring sikkerheds- og nedrustningspolitiske spørgsmål for herigennem at styrke grundlaget for en informeret meningsdannelse og aktiv offentlig debat.

Et sådant udvalg tænkes at skulle varetage den debatskabende og initiativtagende funktion, idet dets sammensætning dog skal yde

den fornødne garanti for, at også den sikkerhedspolitiske ekspertise kan komme til orde i denne debat. Den egentlige sagkyndige og responderende funktion tænkes varetaget af udvalgets *formandskab*, bestående af fem personer med særlig sagkundskab og bistået af et mindre, fast *sekretariat*, der kan trække på det danske og udenlandske forskningsmiljø (ved at bestille analyser af bestemte problemstillinger) samt på centraladministrationen.

Redegørelser, arbejdsrapporter o. l. tænkes udarbejdet på regeringens, på udvalgets eller på formandskabets initiativ og efter udarbejdelsen fremlagt i udvalget til drøftelse. Redegørelserne tænkes principielt at stå for formandskabets regning, men det tilstræbes naturligvis, at deres indhold reflekterer den stedfundne debat i udvalget.

Udvalget kunne formentlig hensigtsmæssigt opbygges efter følgende model:

Formandskab:

Fem personer udpeget af regeringen, repræsenterende henholdsvis forskningsmiljøet (2), udenrigsministeriet (samtidig chef for udvalgets sekretariat), statsministeriet og forsvarsministeriet.

Udvalget i øvrigt:

Repræsentanter for forskningsmiljøet.

Repræsentanter for udenrigsministeriets 1. og 2. departement.

Repræsentanter for forsvarsmyndighederne (forsvarsministeriet, forsvarskommandoen, forsvarsets efterretningstjeneste).

Repræsentanter for andre styrelser, f. eks. Det økonomiske Sekretariat.

Enkeltpersoner, f. eks. journalister med særlige forudsætninger

Evt. repræsentanter for folketingets partier.

Udvalgets sekretariat:

Sekretariatschef (samtidig medlem af formandskabet, jfr. ovenfor)

3 akademiske medarbejdere

2 korrespondenter.

Udgifterne i forbindelse med det nye udvalgs virksomhed anslås efter et groft skøn som følger:

Honorarer til formandskabet og løn til sekretariatsmedarbejdere:	kr. 1.000.000
Rejse- og opholdsudgifter, diæter m. v.:	kr. 250.000
Forsknings- og udredningsudgifter samt informationsvirksomhed:.....	kr. 1.000.000
	kr. 2.250.000

P. II., den 28. marts 1980.

Bilag 2

Notits

Sikkerheds- og nedrustningspolitisk analysearbejde

1. Med henblik på at give navnlig medlemmerne af folketinget mulighed for at erhverve sig en bedre og dyberegående viden som baggrund for en vurdering af den internationale situations betydning for dansk sikkerheds- og nedrustningspolitik har regeringen foreslået at nedsætte et permanent udvalg, hvori et sådant sikkerheds- og nedrustningspolitisk analysearbejde løbende kan finde sted. Til støtte for disse overvejelser har udenrigsministeriet via udvalgte repræsentationer indhentet følgende i resumé gengivne oplysninger om, hvorledes man i opholdslandet har grebet den tilsvarende opgave an:

Belgien: Der findes intet forum, hvori et sikkerheds- og nedrustningspolitisk analysearbejde med inddragelse af politikere, forskere og embedsmænd finder sted. I såvel offentlig som privat regie findes visse grupper, som beskæftiger sig med disse problemer.

Holland: Der findes ikke i Holland et organ omfattende såvel politikere som forskere og embedsmænd, der analyserer sikkerheds- og nedrustningsproblemerne. Parlamentets faste udenrigspolitiske udvalg forsynes af det hollandske udenrigsministerium løbende med (uklassificeret) materiale af betydning for landets sikkerhed og nedrustningspolitik, ligesom udenrigsministeriet offentliggør større rapporter om vigtigere spørgsmål (1975: nedrustningsproblemer, 1978: nukleare problemer indenfor NATO). Udenrigsministeriet bistås af en uafhængig rådgivende kommission vedrørende afrustning samt international sikkerhed og fred. Kommissionens medlemmer er sagkyndige fortrinsvis fra universiteterne og pressen. Udenrigsministeriet yder teknisk sekretariatsbistand med forsyning af fakta men uden substantiel involvering i arbejdet. Udenrigsministeriet betaler endelig den væsentligste del af udgifterne til driften

af nogle uafhængige udenrigspolitiske institutter.

Det hollandske forsvarsministerium har under sig en rådgivende kommission for forsvarsspørgsmål sammensat af uafhængige sagkyndige fra universiteter, forretningsliv, presse og kirkerne, medens politikere heller ikke her er repræsenteret. Kommissionens opgaver er at give råd til regering og parlament om forsvarsproblemer i almindelighed og ikke specielt og ikke overvejende om internationale sikkerheds- og nedrustningsspørgsmål. Kommissionen tjener i et vist omfang som regeringens »lynafløder« i ømtålelige forsvarsspørgsmål, der kan henlægges i kommissionen til sagkyndig udredning og dermed »køle af«. Der består et samarbejde med udenrigsministeriets og forsvarsministeriets kommissioner, når de behandler beslægtede spørgsmål.

Det hollandske parlaments andetkammers faste udenrigspolitiske udvalg afholder dels lukkede møder som det danske udenrigspolitiske nævn, dels offentligt tilgængelige møder, hvor udenrigsministeren redegør og bliver udspurgt om udenrigspolitiske spørgsmål (enhver har adgang), dels offentlige høringer, hvor sagkyndige udenfor regeringen bliver udspurgt. Selve andetkammeret har en fast årlig drøftelse om udenrigspolitik i forbindelse med budgetforslaget for udenrigsministeriet samt enkelte bredt anlagte udenrigspolitiske debatter, ligesom specifikke udenrigspolitiske spørgsmål debatteres bl. a. på grundlag af forespørgsler.

Indenfor i hvert fald de tre store politiske partier består faste arbejdsudvalg, som beskæftiger sig med udenrigspolitikken. Særlige studiegrupper nedsættes til studering af enkeltstående spørgsmål. Herudover har partiorganisationerne en studievirksomhed vedrørende udenrigspolitiske spørgsmål.

En række uafhængige men af statsmagten finansierede institutter bidrager væsentligt til

opinionsdannelsen (instituttet for fredsspørgsmål, det udenrigspolitiske institut m. fl.).

Hollandsk presse og kirke spiller en betydelig rolle for opinionsdannelsen om udenrigspolitiske spørgsmål.

Norge: Sikkerheds- og nedrustningsspørgsmål behandles i Stortingets komiteer, udenrigsministeriets og forsvarsministeriets kontorer for sikkerhedspolitiske og nedrustningspolitiske anliggender, udvalget for rustningskontrol og nedrustning, forsvarets forskningsinstitut samt norsk udenrigspolitisk institut (kvalificeret opinionsdannelse). Der er ikke mellem disse organer etableret et samarbejde, som vil kunne beskrives som et forum, hvor et løbende sikkerheds- og nedrustningspolitisk analysearbejde finder sted. Alene udvalget for rustningskontrol og nedrustning (konsultativt organ for regeringen) omfatter politikere, embedsmænd og forskere.

Sverige: Æneste forum af omhandlede art er den såkaldte nedrustningsdelegation, der er et rådgivende organ for udenrigsministeren og regeringen. Delegationen er sammensat af 5 rigsdagsmedlemmer, medens de øvrige medlemmer er embedsmænd fra det svenske udenrigsministerium (bl. a. chefen for den politiske afdeling og folkeretseksperten), statssekretæren i forsvarsministeriet samt eksperter fra forsvarets forskningsanstalt og fra forsvarsstaben – ialt ca. 25 personer. Delegationen træder sammen 3 gange om året og drøfter svenske planer og initiativer samt orienterer om, hvad der er hændt i CD i Genève, og i august/september drøftes specielt instruktionen for delegationen til FN's generalforsamling for så vidt angår nedrustningsspørgsmål. Det overvejes i det svenske udenrigsministerium at inddrage forskere samt eventuelt andre selvstændige, f. eks. en repræsentant for Sveriges FN-forbund, men sådanne medlemmer findes ikke i dag.

Forbundsrepublikken Tyskland: Sikkerhedspolitiske problemer, herunder udenrigspolitiske og forsvarspolitiske samt ikke mindst nedrustnings- og rustningskontrolproblemer drøftes af regeringen med specielt to forbundsudvalg, det udenrigspolitiske og det sikkerhedspolitiske. Herunder gennemføres egentlige debatter i forbundsdagen, ofte

på grundlag af detaljerede spørgsmål fra oppositionen og svar fra regeringen (ofte en slags hvidbog).

Udenrigsministeren og/eller forsvarsministeren møder ofte i førnævnte udvalg ledsaget af statssekretærer, politikere og embedsmænd. Ministrene drøfter de egentlige politiske spørgsmål med udvalget, medens embedsmændene tager del i behandlingen af tekniske spørgsmål. Med henblik på en dyberegående behandling af vanskelige sikkerhedspolitiske problemer er nedsat et fælles underudvalg på 10 medlemmer, som har sæde i mindst et af de større udvalg. Underudvalget mødes 1 à 2 timer hver af de uger, forbundsdagen holder møder. Højerestående embedsmænd mødes ofte i stedet for ministeren. Underudvalgets arbejde støttes af en videnskabelig medarbejder stillet til rådighed af forbundsdagen, hvis opgave bl. a. var at følge med i international litteratur og holde forbindelse til udenlandske institutter (Institute for Strategic Studies og »SIPRI«). Underudvalget gennemfører studierejser f. eks. til MBFR-forhandlingerne i Wien og til østlandene.

Hvert af de tre store politiske partier har særlige institutter, der arbejder med politiske, herunder sikkerhedspolitiske, problemer (bistået af videnskabelige medarbejdere).

I forbundsrepublikken findes et udenrigspolitisk selskab, som hyppigst gennem fortrolige drøftelser i begrænsede kredse søger at gennemdiskutere og udbrede kendskabet til ikke mindst sikkerhedspolitiske problemer. Herudover findes et specielt selskab for »Europäische Wehrkunde«, som hvert år holder specielle møder i München for en begrænset kreds af politikere, embedsmænd, journalister m. fl., herunder diplomater. Den tyske forsvarsminister og oftest en ledende skikkelse fra den amerikanske administration foruden indflydelsesrige tyske og amerikanske politikere taler om et bestemt emne og leder en diskussion derom.

Storbritannien: Der findes ikke et specielt forum for sikkerheds- og nedrustningspolitisk analysearbejde med deltagelse af politikere, forskere og embedsmænd.

Der eksisterer et rådgivende våbenkontroludvalg bestående af embedsmænd og interesserede forskere. Udvalget mødes kun 2 gange årligt.

Der arbejdes løbende med sikkerheds- og nedrustningspolitiske spørgsmål i en række private foreninger, af hvilke de mest fremtrædende er »The Royal Institute of International Affairs« (Chatham House) og »The International Institute for Strategic Studies«. Mellem interesserede embedsmænd og forskere ved institutterne foregår på privat basis en del tankeudveksling, men denne er ikke institutionaliseret, og institutterne våger over deres uafhængighed. I efteråret 1979 er i Underhuset oprettet udvalg for henholdsvis udenrigspolitiske anliggender og for forsvarsspørgsmål. Som led i udvalgenes arbejde kan indkaldes vidner – herunder embedsmænd – til høring. Udvalgene formodes at kunne udfylde et savn hos interesserede »backbenchers«, hvis adgang til information kan være begrænset. Afstanden mellem den direkte ansvarlige lederkreds og parlamentsgruppen som helhed kan være ganske stor. Britisk presse, radio og fjernsyn gennemfører en alsidig og saglig dækning af sikkerhedspolitiske debattemner.

2. I overensstemmelse med udenrigsministeriets instruktion afgav enkelte af repræsentationerne kommentarer til hensigtsmæssigheden af de i opholdslandet eksisterende

ordninger. Specielt synes ambassaden i Haag's kommentar at frembyde interesse, hvorfor et kort resumé heraf bringes i det følgende:

- Afgørende for kvaliteten af den udenrigspolitiske debat (i Holland) er ikke denne eller hin organisatoriske dannelse, men et bredt miljø i landets offentlige liv med seriøs interesse for og orientering om udenrigspolitiske spørgsmål.
- Partiernes og den enkelte politikers selvvirksomhed er helt afgørende for en fornuftig udenrigspolitisk debat. Partierne bør indenfor egne rammer have faste fora for overvejelser af udenrigspolitik og søge at engagere deres medlemmer eller folkevalgte repræsentanter på en seriøs måde i den udenrigspolitiske debat.
- Uafhængige institutter vedrørende udenrigspolitik kan yde et afgørende bidrag til højnelse af den offentlige – herunder den parlamentariske – debat.
- Parlamentets aktivitet og formerne herfor er selvsagt vigtig. Plenardebatter ikke blot af bred karakter men også om specifikke spørgsmål fortjener overvejelser, (hvilket også gælder det udenrigspolitiske nævns arbejdsformer (åbne og lukkede møder).

P. II., den 28. marts 1980

Bilag til beretning o. beslutning vedr. udvalg omkring dansk sikkerhedspolitik

Bilag 3

Notits

Sikkerhedspolitisk forskning i Danmark

1. Universiteterne

Ved Københavns, Aarhus og Odense Universiteter samt ved Sydjysk Universitetscenter drives der i et vist omfang forskning af sikkerhedspolitisk relevans. Forskningen er i høj grad koncentreret om enkelte personer med dette særlige interessefelt. Undervisning i sikkerhedspolitiske emner har ikke været gennemført i væsentligt omfang, men der er et vist antal studenterspecialer, der beskæftiger sig med sikkerhedspolitiske problemer.

2. Forskningsinstitutioner

Dansk udenrigspolitisk Institut finansierer udenrigspolitiske, herunder også sikkerhedspolitiske, forskningsprojekter, ligesom der afholdes seminarer på dette felt. En planlagt skriftserie fra instituttet vil formentlig i væsentlig grad tage sikkerhedspolitiske spørgsmål op. Instituttets sekretær Niels Jørgen Haagerup har specialiseret sig i sikkerhedspolitiske problemstillinger.

Det udenrigspolitiske Selskab arrangerer seminarer og foredrag og har udgivet skrifter om udenrigspolitiske, herunder sikkerhedspolitiske emner. Selskabet udgiver tidsskriftet »Fremtiden«.

Den såkaldte *sikkerhedspolitiske studiegruppe* under Det udenrigspolitiske Selskab, med en uformel medlemskreds fra forskning, administration og forsvar, arrangerer seminarer og har udgivet en række bøger om sikker-

hedspolitik.

Institut for fremtidssforskning har lejlighedsvis fremlagt rapporter, der også bevægede sig ind på sikkerhedspolitiske områder.

Der eksisterer en *dansk kontaktgruppe til Pugwash-konferencen* med medlemmer fra forskning og administration. Pugwash-konferencens specielle interessefelt er kernevåben.

Der har tidligere eksisteret en Arbejdsgruppe vedrørende Nødrustningsspørgsmål og et Institut for Freds- og Konfliktforskning, men de er nu begge nedlagt.

Krigsvidenskabeligt Selskab udgiver Militært Tidsskrift, medens *Søljøntant-Selskabet* udgiver Tidsskrift for Søvæsen. Både i denne udgivervirksomhed og i de to selskabers aktivitet i øvrigt berøres sikkerhedspolitiske problemstillinger i bredere forstand.

Herudover bør for en ordens skyld nævnes det nyligt startede militærkritiske tidsskrift »Forsvar«.

3. Administrationen

I statsministeriet, udenrigsministeriet og forsvarsministeriet samt i forsvarsstaben, forsvarsrets efterretningstjeneste og ved efteruddannelsen af officerer i øvrigt præsteres der et meget betydeligt forsknings- og udredningsarbejde, der imidlertid ifølge sagens natur kun i mindre omfang er rettet mod bredere kredse i offentligheden.

P-afdelingen, den 28. marts 1980.